

Хас биирдэн киһи олохун устатын тухары байытын лавбаларын үүнэрэн, хоһууларын иһиэхтэх. Оро дойдута тух ох сыаллаах-соруулаах кэлбиккэн ойдуох тустаахын Ол аңарда кыл буолууна, оро тороторунан, утум сыйдырынан эро муҥурдаммат. Бу дэххүна эн байыдин киһи, личность байылытынан ааһыан таттарар курдук олохуохтаах-хын. Быһын Сахабыт ыруотун чулуу дэһипт, олохторун тухары дьону-сэрэни сыйлыһарар туһутар үлэлэхбит Улуу дьэһипут – Г.П.Васильев, М.К.Аммосов, И.Н. Варахов оло. курдук буоларга таһааһаахпыт, тиниһары идеал өгөс-түһүстэхпыт. Хас биирдэн киһи кинилэр курдук духубунай ойдоор-санаалара булгар, олохтут адыс атын буолуо эла Хоомойуох иһин, А.Е.Кулаковский – Оссонкулох Оссонкой кавалитэн биллэтин үйэр исэсэ "Оссонкулох" төрүү иһик дьээн атыахса наада. Биллэтин сорох суруйааччыларбыт аныгы тэттими туһунан, аарарга чэткэки ис хоһоонноох, атыагы барыстыа айыыныһылары айаллара оһорон аастып классик суруйааччыларбытыгар ханан да тинибэтэр. Оһон духубунаа туһунан ырыта санаа-тааха, бүтүһү күү тийбэт курдук...

Алтырдах айһып 5 күнүгүз республика "Саха сирэ" уоһуна улуус "Сага олох" хайыаллара, улуустары култура управлениета тэрийинитизин: "Чураччы улууһун республика духубунай сайдыытыгар кылаата: бэрбэз, бүгүн, сарсын..." диги тизмэр төгүрүк огуол буолан ааста. Төгүрүк остоолу нилээн-сарданан ыйыты «Саха сирэ» хайыат кылаабынай редактора, Духубунас академиятын академига Наталья Харыамбаева. Киһиэт кытта СССР, РФ уоһуна СҮ ылардыһи худуһинига, Духубунас академиятын президиэс Афанасий Осипов, култура министри, академик Андрей Борисов, суруйааччы, академик Василий Васильев-Харысхал, култура министерствотын Духубунай сайдыы боп

Духуобунае... бу биир тыны быһаарарга элбэх да санаада, толкуйга түһэрэн. Сахада "киһи киһитэ" эбэтэр "киһи аатыттан аасыыт киһи" дээн өйдөбүл баар. Маһтан сирдэтэрэн үтүстэр духуобунаһы киһитиийин диваллар. Онтон атыгыттар духуобунаһы киһи кыысттан уратыта ол эбэтэр толкуйдуур дьокурдаада, киһи ийэлэһи үтүгүтүн элсэхтээн ылыыт төрүт үгүһэ, культурата буолар дээн этэллэр. Мин санаабар, духуобунае дээн киһи сайдан, Личность буолан үүнэн тахсарыгар үксэл. Ол эбэтэр киһи былытыт-көрүүтэ, ойо-санаата, тутта-хатта сылдьара, културата, талаана, сатабыла, санааттан санаһы айар кылаада бу киһиттэн үүнэн тахсар дьомбалар.

пурушугар департаментын директора Олег Харайбатова, «Илия» сурунаал редактора Олег Сидоров кытгылыны ийди. Академиктер баларан ыйын бүтүүгүзгүр Дюкуускай куоракка "Духовный потенциал в инновационном развитии общества" диген республикатаары форум кыстыыларын эттилер. Бу улустарынан тарылыбиг төгүрүк остуумлар түмүктөрүниң Дюкуускайга буолуустакка форум сүрүн боппуростара, хайысхалара тахсан кэллэхтэра. Форум түмүгүр барыдылааһын быһыытынан дукубунай кодексе ылаалдыан собун эттидэр.

Духуобунас өйдөбүлүн, Чурапчы улууһугар духуобунас хайа өттүгүн сайдыахтааһын ырытыһа албыс киһи муһунна. Төүрүк өстүөл кыттыыһааһа гара бөйүлөрүн санааларын, ордук тугу сайыннарыахха, ханна-к хайысхаһы ту-туһуохха наадатын өттүлэр: Диринтэи П.П.Федоров-Сомов, Чурапчы иштөл-литеричиета куустатх буолан аатырда-лар. Киһи учуонай-любовист С.А.Ново-родовы, быраас П.Н.Сокольниковы, Эри-лас Эристовы, Н.С.Посельскаяны, Ду-он Дьячильны, Р.А.Филипповы ода. ки-эн тутта аатыта. П.П.Федоров лиге-ратурнай музей, Эрилас Эристын ааты-нан бириэмийэ туһунан арына. В.С.Яковлев-Далан аатынан духуобуна-ска бириэмийэ олохтоһорутар баарда. Чурапчы улуһун А.А.Самин аатынан

история, этнография музейын фондага отделын субъектисеий ВД Пинникова XV-с үйгэр ололбут Улуу Куданга аатын үйүлгитэрэ "Арчы айан аартыктара" туристический маршрут оһоһулгара наадатын ыйда. М.А. Герасимова-Самхур Хайахсыыка олонхо комплексын бырайыагын кылларынга үлэһэһиэринг уонна туристический маршрут иһигэр күүлэриринг, очкуор Хайахсыт сагалыы тыһыанам этэ диир ыгырда. Хайахсыт орто оскуолатыгар интернаты аһан, олонхоор сыһыаран төрүт культуралаах, уу сагалыы тыһыаннаах оҥоруу бөлүмүгүгүэ диир баҕа санаатын эттэ. "Сага олох" хайыат редактор-директора А.А.Захаров эдэр ыгчакка, үүнэр күүлүгүгүэ саха норуотун төрүт үгэтин, сизирин-туомун, итэҕэлин үөрөтүн бөлүрүөһүн туруорда. Г.Г.Макарова нэһилиэккэ духуобунас сайдарын туһунар кулууп үлэһитин платын үрдэтиэххэ диир эттэ. "Арчы" дьэтигин салай ааччыта Н.М.Заболоваһа кэһи ис турута ыраас буолуларына духуобунаска чутас буолар, "Манчаары соһуууларыгар" "Улуу Куданга" жэнистээһин туруорар, чуратчылыы оһуохайы, культура сокуонун кылларэри сөптөөлүгү аахта. "Айыыты" культура уонна духуобунай сайдыы кэһини директора В.П.Герасимов уус-уран самодетельноһка эдэр ыгчак кыгытыатын, орлор эрэ кыгытыларын баһыттан туран, ыгчаты кыгыт

үлэлтэний барарын, бэйлэбит торшүт алааһын билэн мэңэ таастары туруору-охтаахпытын этгэ. Духобунас дээн кинигтабын, кини кээнэ каромһа, кэлби-эннээр буюлтоохайын дээн ыгырда.

Олохтоохтор санааларын истан ба-
ран академик А.С.Борисов духуобунаас
ичини нэгжүг тахсар динэ этэр. Чурапчы-
лар улуу дьоншорун өрө туталлара
сигтөөсүн, бу форум сүүн хайхсхата
манна сыгарын сабардыата А.Н.Осипо-
совк сиритгэр духуобунаас кризиснэ
саралланта, поруог дьигтсөөхтин итгэрл-
лэргэ (ислам, буддизм ода итгэрлүүр) бо-
ринвилээр буоллар, маньык көстүү су-
ох буолуо этэ дьир. Онно холоотохко, Са-
ха сиритгэр 124 араас омок олоор да, ту-
ох да атааннаһылы суох дикэ этэр. Афа-
насий Николаевич 63 сыл олохун ана-
абыт беринвилээр, сыралаах үктини-
уруһуйдарын көрдөрдө. Ону көрө оло-
рон, киин ыраас, сырдык эйгэтгэр та-
лаһарга дылы буолларын В.Е.Васили-
ев—Харысхал дойдутун, Чурапчытын
туһугар дуунһатынан ылдыарын эттэ.
Киин духуобунаас эйгэтэ ичини тизэргэт-
тэн, олбуоруган улахан тутулунаах.
Ол курдук, улууспутугар албах бы-
раарылһабыт, итгэри-танһары түспүт
дыктар көрө көстүүнү буортулууллар.
Ону эттэ. Чурапчылар наһа үчүгэй,
көрдөх киинэлэри усталһарын, ол хай-
дах сайдан иһэрин ода, ыйыталаста.
Түмүккэ бары биир санаанан духуобу-
наста үлэлэниэххэинг динэ ытырды-
лар.

Бу курдук бир күнү духубунае тула ир-хоро келсептиңиз, астынан тарастыбыз. Эдэр ычаты, үүлөр калыңыңыз байыбыз турат үчүспүз, кулгуурабыздын эшпигиз-хаамыгыңар изирисиз, өйбүтүгүз-санаабыгыңар кылъа сыңды-аххайыңар десе ыгырабыз.

Елена МАКАРИНСКАЯ

Сонцуннар

АМЕРИКАҖА БИҢИГИ УЛУУСПУТ ААТТАННА

Алик Макаров Лос-Анджелес куоракка от ыйып 15-25 күннэригэр ыытыллыбыт Толлорго искусство Аан дойдутаагы чемпионатыгар сүүтүнүлүэхтик кыткан калыптар.

Маша Сивцева хомусна икки көрүнгөзө кыттан, икки кыйыл көмүс, норуот ыры-аттар борунса мэтээллик-ри ышта. Маша таһынан му-зыкалаһай инструменнарга телдөрүүгө ба-стың аакы – кыйыл көмүс мэтээллик ба-ста. Онтон Алик норуот үнүүтүн кыйыл көмүс, жо-на острадай ки үрүн көмүс, норуутүтөр үрүн көмүс мэтээл-лик ышта.

Оролорбүт
манньк үрдүк
таһымнаах
конкурска кыт-
тын Саха сирин
аатын, култу-
ратын Аан дөй-
дү таһымнаар
ааттанпыттар-
рыттан олус
үөрдүбүт уонна
киинлэринэн
кэни туттабыт.
Сылган орто ос-
кулатын үөсө-

нэгдүгээд Мааша Сивцева, бу сэтгэлтэйгээ үгүйсгэлтэй, ухуйлаачны, учууртай үзлэрийн түмтүүд. Кинжиг үс саахыгтан сахалдыг сэтгэлтэйх сагаар А.Г.Ноева, хомуска С.В.Платонова, М.М.Дыгеловская, ырыага эдэр ухуйлаачны Е.С.Носовидан, чабырхак М.Д.Готовцева, үгсүүтэ Ж.В.Сивцева, кылаас салайаачныга В.А.Макарова дырактан, чочуйан тааардылар. Аан дойдутаагы хас да курахтэргэ сэгээрими биһирэбилиг ылыбыг Мааша дээркөөн оһуурдаах сахалдыг танаастарын нэгдүүлэлээр Т.И.И.

натъева, М.Д.Трофимова, поручот маастара А.Н.Никитина тиктилер.

Маша төрөлгүүтгээр кинилээр
комелесгүт, поруот дужубунай кулгу-
рата сайдыггытар байэлэрин кылатта-
рын киллээр талааннаах өлөрү
ойуур, Республикаатаары инвестицион-
най компания салалтатыгар АИФедо-
товка, И.Н.Амосовка махталларын ти-
эрлешээр.

A.B. AMMOCOBA.

Сытанг нэһилиэгин библиотекара.

Бийиги Сыланг нэбилдэгийн кулгурнай-духуубунай олобор бэлнэ, үөрүүлэх сонгуу хэллээ. Ол курдук, Америкта курдук эхэн бийигийн санаата тигибэт, ижиг-куон сайдмалнах дойдута бийиги олоборлугт Манжа Сингвэна уонна Сылангийн тугууттэх Дьукүүскайтан

Улууска атырдах ыйын 8 күнүнээби туругунан оттоохун сводката

Нэвчилэгчтөр	Кийн ахсаана	Охсуу (гектар)	Былаан- сорууд (тонна)	Масстог- гар (делен- намы, 2010 г. годох огу кадэриэн туран)	Былаан - график	Былаан туолуута (факт. тонна)	Былаан %-иша графика туолуута
1. Аладар	180	584,7	1500	800		330,1	22,0
2. Арьылаах	190	1092	1200	1200		670	55,8
3. Бахсы	46	1074	1250	425		352,5	28,2
4. Болтоно	124	1020	1700	1200		650	38,2
5. Болугур	289	1016	2720	2220		511,5	18,8
6. Кытаанах	197	753	1750	1750		810,8	46,3
7. Мугудай	106	701	1900	1200		387	20,4
8. Одылуун	312	3150	2310	1660		956	41,4
9. Солонгов	164	2029	2180	2480		1364	62,6
10. Төлөй	112	985	1250	500		320	25,6
11. Сылан	336	1180	2720	1970		790	29,0
12. Хадаар	259	1700	1700	1000		280	16,5
13. Хатылы	258	2012	2000	1529		1108	55,4
14. Хайахсыг	243	2275	1800	450		487	27,1
15. Холгор	210	1400	2220	1420		558	25,1
16. Чакыр	124	601	1900	650		267	14,1
17. Чурагчы	150	1116	2200	1600		706	32,1
Удусүрдүнэс	3300	22688,2	32 300	22054		10547,9	32,7

“Айыны кийимге аяр ай-
ыңдарыны кытта алгыңың-
таң!”
С.Р. Данилов

АЙЫЛБАЛЫН АЛТЫҢАН...

Киши олох олорон, оро-
торитон сааһыран истэрин ах-
сын олорубут олоххун довто-
торгун ырыта сыһамыйдыһын.
Бу олорон нэһиэхтин баһар-
дым дыһы сахалыы иттиһиэх,
спэрдиэх библиотекары. Ыдо-
кун Матвеевна Попова
туһунан.

Уу-уун баттахнах, киш сэгээрэ корор кийнэгт хэлийн Арваллах ыччата Полон Лука Луунч олус нэре айхаллахнах обүлэлэрин сайнылар "Чалгнэрийнэр" 1974 сэлдэххот ол хы-ын 7 хүнүгэр сүгүнүгэрон адал-блгта Сахалык нэрлэнгт сэргэ турунш "Чороон", "Кэскин", "Хомус" ыччаттар болохторо тархал, уруу буулбута. Нешг алыстарын, эрдлэлэринг аван, барыгт анал уруһуйдаах алыбонга сүрүян аймахтар, дон-сэргэ нэлгнлэх эрдлэл-бигтэре олохторугар суолдуг сүлүс буулан, дэлгэлэх олшунан озоролтор. Тамгал-ах сайнылгатарлар, сэргэзир-гэр куруугун сылдван, оню озорор үрүг илгын үрүлүгэр "ыл" бадһинай хаһаайысты-батынан сайнылар таайдары-тар Иван Ишкентгемш, Аны Дмитриевна Барашковтарга омыртгөтөөн, сангалы санаа, куус-уох ыһындаш.

Ойгон Елдосия, Луиза По-
пониэр дьааларо Арыйлаахха
талтэбаларо араас сибиккилэ-
ринин, экии дьылтэи тулгата мас
бары көрүлгөрүнүн дэлэй, тең-
дизаларо окуруот аһынан чап-
тыбыт.

Ийн, ийн снэрлэнэ күнлэжэ-
түбүгүрүү уюна снр аһын хо-
муйуу илсэнэ кээнэ Эбэ Ту-
риншаах амтсэх уугутар, бада-
раанаштар күнүс айла сэтгэлэ-
лэ, эгнэ-хаангын эрхэлсэн, эстэ-
хэ итгөнү хомьёон

Сааһырыны борусоар үстөм-
мөтүн да ийин, элэрдн эрчим-
нэнэн, үрүг күнгү махтанан

үзөрн-котон дэонго дьолу, үтүүлү ара багаран озороттон ордук дьол суох. Бадаркыа ийэтэ Прасковья Афанасьевна, аратта Матвей Петрович 12 таптылар оролорутар хайдактаах курдук хоруйнулук, тулуурудаахтык кууэтээх санаалаах буюулан илээ, ыраах эйгэр киһи буоларга тардыһыллыран улааһыһар-быһтарын улахан махталынан саныыр. Ийэтэ биэр да сыт тохтообокко үлүлэхпит ыаһынык-сыт. Биһигити курдук уонтуука, иккөөк, дьездэ көмүтө суох. Пенкинир да тахсан баран минити үлэттэн араарбатаҕа. Онгон аратта барыты бары сатыыр бодуотунушук, нуруот маастардарын быһастапкатылар хачынтан саахымат онгортон республикаҕа бастаан остуол савбыатын пагараадалаһымат бастакы элэгэро-уолу бөһүлүккэ санадарыныт, станцияны киһи үлүлэхпит. Бастакы элэорам-щик. Озон оччотоору олох санатын, көртити барытын сарыһыт дьоннортон биэрдэстэр. Бөһүлүккэ уот тардыл-дьытын изиэ, радиузел кил-ирхө, онно операторынан үлэ-лэхпит. Төрөнүгүтэрэ ийиһиэк ыһтар дыаһалларылар кыттан, түбүстөрүн тэҥтэ үлүлэстэн эй-гээхтэти озорбуттар.

Орч саас — кэрэ саас умнул-
лубат дэлснэ иэмэ Ийэтэ бгытар-
хай ойуулаах снэгдэниэн ыр-
баахы, улахан тэмэжэтэх бо-
туулга (суузага) оркуулаа эл-
лэрингэр тикшнэ олус да
үөрүүлэх эта Оркуулаа
оволор бары үөрэхтэритэр
үчүтэй эбитер, Аталара ку-
маарьа үөрэх акраннын сноро-
ро, ким махтал сурук ыла да
уус буолан араамалаан, тааста-
ан истэжэр качипирэтэн айаан
иһара Елджия үчүтэй үөрэжэ-
нни, спорка ситиһиллэринэн
Сага Дьдыы Москвия Кремль

өлкөтөлөр үй анара күүлөйдү-
ир путешканы млан
торонлугтарин чорпуг. Улуу
курбат каро кестүүлэрин илэ
хараынан жорон кэлбег 1968
сыйнахха оскуланы учутэй-
диг бүтэрон "Коммунистичес-
кай үлэ ударника" ааты ылыбг.
1970-с «В.И. Ленин 100 сыла» ма-
тэзлэпэн наараадаламамыт.
Комсомольскай тэрилтэ
секретарынан талылыбыт,
сүүрүтэ, волейболлэ сүүмэр-
дэммит жамандаа кнфрон ал-
бал курахтэринилэргэ кытты-
быт.

1971 снл СГУ БГФ студент-
ката, үөрөдөр үчүгэй булан
үрдүк стипендияны алыыт. Ор-
дорушмут харчытынан быраат-
тарыгар, балыстарыгар тагыс,
үөрөх тазбиринни ылара
Азатыгар хары чагытын бөлүк-
тебинигэр ор курдук үөрөн ха-
раытан уу тахсарын, билгини
уйадыан саньыр Кийинг буо-
лан кэлэн баран, оскуоларга учу-
уталлабыта, өнгөн 1983 сыл-
тан курска үөрмөн библиоте-
кага үлэргэ кирибита, пенсияга
тахсан да баран үлэхпир. Оор
эрлээгиттен кинигени аадрын
обулүүр Библиотекага үлэли-
р көмпөр социальный куоталы-
шыга бөлөгүн группистлар
инииси элбөх библиотечнай тө-
рөөһүннэр, литературнай биз-
чездэр, лижесийэлэр,
көрсүнүүлэр буоталлар. "Айбар
диодурдаахтар"— дииг литерату-
тура хоноюр аагаччыларга
курунуок үлэсиниета. Ошо Ан-
на Петрова, Анна Барашкова
сыйдыбыттара, хоһоонноро
"Сапта олоххо" бөчөгтөөһүнэ
Татьяна Борисова, Александр
Поповодожа ода дыагаларга
ныттан ыллаан-туойан, ойу-
кайдаан аагаччылары сэргэ-
стимэлээр, Евдокия Матвеевна
пэһилээк обществонай олоор
аксылбайайдык ныттар; зона

начальнигынан, торонгут комитетынан, дыакталар саяхаттарын, бореослоотелинэн, нэбилээн саяхаттын дохуула тынан, администратция саяхаттын чөлөөтүн, 1996с дыакталар республикатаагы саяхаттын делегатынан тапталыыла "Знание" общество лектора, Арылдах нэбилээнн бочуутлах олохтоора Мария Петровна Поповича кытта сүбөлөөн "Чэпсэн чыл" дикн доруубуйа түмөсүүтүн хас да сын үлэметэ Энбөх литератураны булан, бэйэ доруубуйатын көлөрүү, бэйэни салыйынык, бэйэсирити ты хагытыа, туһаах сүбөлөр, хамсаанылар, сүүрүүнү таптааччылар болхотора. Мана учууталлар, интэхачылар, араас идэтэхтор, психионерлар, илбоситтэр сыһаллах.

Ордулово "Улуулар" дээн курулушкыгызтар Тутга сымдыыны эги-хааны эрчиби, тыл культурута, айылдыга, байз-байлар сыйына, зарды курдугунаан даярыктаналлар. Ордор олус собулзон хайылыты, хааныска-ны, дуобаты, саахымагы талтаан туран библиотескага окшо-уудлар.

2009 сылтан ийниивек бэ-
рээниэрин Сэбиетин бэрэсдэ-
этэлэ сүбэ сэттэ чилиэннээх
Иванов М.И. "Почётный знак"
орден кавалера, дояр, учуутал-
Туласынова А.Н, Петрова А.Н.
айар тыл автора, ветеран иштэ-
эччи, фольклору тиргэтээччи,
Барапшкова А.Д. – ветеран учу-
утал, Демьянова М.М. – вете-
раннары кытта үлэһит, Ба-
рапшова Е.К. – инбэлииннэри
кытта үлэһит.

Налилик 89 кырдагара
араас дыһалларга кыттар. Са-
халыны сүөри-туому, тыҥаһы
тангыны, сибэккилэри, күүс
үүтүксийлэри олордугу, араас тэ-
рээһиннэри сахалыны ыһтыгы,
ончуктары үөрөтүн, аҕачт-
тарга үлэһиллэр. Биирдэ ба-
рыллар үлэр дмэ көргөтүтэр
эйэ-дэмнэх олох, ойдоһуу,
өйөһүу, кырдагастарбыт сэм-
нэрин, оҕолорун ситиһинтэр

үлестер, үйрәктөр, алектар
ичкыча хасбур булар. Улуу
бетарзыларын сабытарын
Бороздотата Маттева М.И. са-
дымлыгынан илсә алыстах,
тарилларын кыста бирге
алган үлестер

Артыкчыктар ыштыктыр
жыйынып "СР культуратын
туугуна" устун тахса сиз тап-
таллаах бете Еджкия Матче-
вина өргөйдөх үбүлөйүз
үсө-көс көрсөз Көргөз Лука
Лукич мас тардылыгыгар
спорт мастара, Зтогулук Са-
ха Республикатын мас тар-
дылыгыгар чемпион, 1999 е
Байылай Мачаары би-
редитер мас тардылыгыгар
кыйылылаа. Поповтар дига
көргөн өңүрө бары үрдүк
үрөктөх үлүштөр, саха өтө-
рокун мал бусун олоралар.
Усактар спордуна даярда-
нылар, үтү үлүштөр Сиз-
нөр Алик Макаров сотору-
таарга ийитинен Дархса Лу-
зунчылдыын, Тос-Аидиске-
ка Россия чизин көмүскүн
зан дойдута ырыар П-е,
үткүүгө П-е, модель-мира
чемпион уода барыта 7 мөтөз
таа бай-хотон ыкбат.

“Дэлгэрмэлх ийн талтатар,
соргуутар суулаатар, оргуту
уйалыар, мэнгэ бичээ хавчар-
тыр” – дээн учууталбын
М.И.Ефимов эгнээт саахын
үбүлүйүнэй эдэрлэн эрхэмээ-
нэн, дэлхүн өйбөүлүнэн өсө
дэгдэн сагаан үнэ-тула, үнэ-
лин сымдыр байр санаан уосгу-
батын, өсө күүсэ күдлүйдүн
Өбүгэ үрээр, алхх мындыр-
ла-туорт оргуту бүтэн буюу-
лун. Өбүгэйт сирин
олбоодүйбт үрүн күтэ Аар ай-
ыла сүртмэх талын
олдойдүүрүн тухары, нигэтэх
талын нигэтхтирэн тухары
тэтиминэн мэлхэтэа! Күлжүн-
сүржүн тупсара тур. Уһун олх-
хонун, сахалын сарыдалын,
ураанхайдын үндүлүнэн!

ЕМКАЖЕНКИНА-
ЧУТДАРА,
Арыялах кийинте

ХОЊУЛУОП ХОЊУРУУТА

Байгал сайн оюлорбун, эзэнэр-
бин кытары Чурагчыгтан Мянгарай-
ылан нхэн 32-с километрга сыыр
үрдүгэр, сыныылан ааһар сиргэ тохто-
обунт.

Огноо бүх хаартыскааг нэвтрэн олох, хангаанын огуулаах санааг сайн турар. Агтыг барих буюу бетонныг хийх, бэлдэх салмааг зогсоохыг тунгавч тураллал. Улахан хийх буюу тогтоочу тусбуу, саламаттан унша суултан-хуулан жүрдэх агаарныг тунгавч тунгавч тогтоочу агаар, агтыг хийх сүлдэр агаар.

Арай, оидоон көрбүтүм, сарай үбө
өтүлүсү халганынча онго бөлүшкөн
улахан буукубаларынан "Хохулуон
хонгурууи" деген суруллубуз. Бай, о
хайа Хохулуон буулгайар, эмиз туту
хонгурууи дин салатым уюмга бети
көрсө сыйлар үтөстөнүн туошулаһар
бөлөһүлүшүм.

Ол нийслэл умуудла бичлэгтэйгээр хонгоруу дэн талыг бичаарлаххаа Хонгоруу дэн киши муруун үеэс эртүн агаарлашар. Холбоор "хонгоруу-тун дүүхуруушар", "хонгоруула сайи-был" дэн эгнээхэ сэг. Киши аатын агаарламт сир-хейдү элбэх: Мөөгтээсн алааха, Бичлэгий алааха, Чатчаа ту-мууа, Кылаахыг чарана, Дайлаа ту-мууа... дилбт курдук. Онтон киши му-руунг хонгоруууага агаарламт сирн элбэр төртү исиблэжэ, бичлэг агаар-

Ойгунам баара мыйтталыһы билбим улуууска кизиник бишэр, ГСМ-ы аарыаһыттар, хас да чааһыһы АЭС-таах предприниматель ИВКозлов аатынан эбит. Ол иһин Иван Васильевичи эрссэн, ити сир тоҥо кыһы аатынан ааттаммытын уонна тоҥ хонтуруу доомо...

түн түрүндөсүз кийин:

Үүрэхийнхэн суол маастарыбын. Үүрөгүм кэннэттэн Чурагчытаары суол учаастагар 13 сыл маастарынан үлүх-бөлүөм, ол иһигэр 8 сыл Мьеддараайы суолдугар. Ити 1987 сыллааха ээ, Бүрэй-ыах быһымытынан 22-с километрга баар үрдүк сымардаах тумус тыаны тосту ордуктуулукх үрүйэнэн эрдийэн барар тыа оҥоһулдуохтаах ээ. Ону ыһыах юһиби, наставниктыг Д.П.Лазарев тумус тыанан быһа барар тыа оҥоттордиги суһалыбыта.

Ону алынгаммын быһалты проеска мээрэйдээн Новгородов Сэмэн дээн тырахтарыастар тыатын солуурга эггим. Сологов баран көрбүтүт Чурапчы өтүтүтэн сыһара олус тууруору абыт. Ону-оха тырахтарыыс Сэмэн эбиэттэн оло-рон дьон истэрингэр "үкүтү байыт хөйүрү-үн күрдүк сыыр" дээн соннууу күрдүк эппитэ. Ону үлэһиттэр мунчу тутуохта-ра дуо. Хөйүрүү дэһэтинэн барыттар-а. Ол сыл ити тутуһунан быһалты су-лу саналлы бырайыактанан өгөтторбу-туз. Ол эрэри сыһара үрдүгэ бөрт бу-лан, массыһалар бүксийан бөркө эрэй-дэмнэтэр этэ. Ол айыы хөйүрүү үчүтэһиэн-куһаһынан элбэхтик ах-тылыһыт буолуохтаах. Калинин бу хөйүрүү аһыгар элбөк буор кутуллан, сыһара намтаан, быһистин транспорт иннибэрдэ сыһыар.

Онтойнгог сэлэнхалар сүрж 2007 сэл-
лахха мин 50 савснн туоларбар мус-
тубут, ослуоланы бнргэ бүтэрбнт
оглорбун кьгта Мьндараа Ялылан нхэн

субуотуншунгаан тушуншут. "Хөхүдү-
он хонгуруута" дигэн суругу мин эш-
тэди үрдүктөн байлаар сууригуттара.
Онтон мин өнүгэмэлээр, кизэн тутта
да саагайлашын. Дьон-сэргэ алтаан кэ-
бистэж дин, ону хайыамай", — дигэн Уй-
баан Баһаылайабыс кизээсин түмүктө-
бүз.

Бэйлэбиттэн эгтэхинша, үндүтэр сур-
га-дойдул суруука жырбиттээр нуру-
от (дох-сэргэ) байалара нигрбег аагта-
та вох нумого бөөлэн, үйлэлэга тийдэн

сон. Онон итн ашара уруулсан эрдийн буруйг аяашаан, тоно эдн сирн ордуу бариалхаагар Хонхулуон хонхуруутуаш мшынг охгуу быгалтай элээрлэр түрктн, быгалта, ордута чигнэ. Онон итн ашара кырдыарашыг ДНЛазарсн субетинисн очноторуу суул маастара, бытлын улууспут биэр билдэр-кестер предприниматель ИВКозлов очноторбуг "Хонхулуон Хонхуруута" үйт-саас тузары тушалын түрүнэ.

Иван ПОНОМАРЕВ

ЭДЭР СААНЫ ЭРГИТЭН

Эдэр саас...оюу саас, оскуолатаагы
сыллар... Тобонон ырааталлар да ах-
тылцаана оччюон күүһүрөр буолуна.
тобонон тэйыллэр да эн сүрэххэр
пүүлүйөн киириилэрэ оссо улаатан,
күндүгүйдэн иһэр буолуна.

Умнуллубат онус кыластарын санаа, эдэркээн саастарын кувейтэр кулүзүрүн бары ымыгын-чымлыгын имири хомуйан илдэ кэлбит Сылтан орто оскуолатын 1-кы ылуустара мустан, көрсүзүн, отчуготтаган аастылар Оюу-лорго орто оскуола оройуонига үс-түөрт эрэ этэ. Ошон бу оролор 1966 сылынакка 10 "а" уюна 10 "б" кылаастарга оскуоланиннелдэттэн, Хатылыгтан, Кытаанахтан ода. нэһиликтэртэн мустаннар 56 буолан бүтөрбүттэр. Оскуолаларын бүтөрбүттэрэ быһыл 45 сылан туолбут. Ол икки ардыгар сүүрбөччэ оролор бу олуктон туоруу охсубуттар. Уоракпит учууталларынтан улуустугуттар кылаас

салайааччылары Любовь Дмитриевна Баранкова уолна мин өрө хаалбыппат. Мин уруксу олутугэр сии билалча үөрэ-
шл олорорум түмсүүлэригэр ыгырыл-
лар эгиз, азияхта да сырытгарбын
түмсүүр маариллаһаларын билэбин.
Онон бу түмсүү туох уратылардаарын,
ханьык үчүгэй өрүттэрдээгин көтөөн
көрдүм.

Бастакылар бастакы күүрдүк үчүгү тэрээнилээх эбиттер. Москванан, атын куораттарыннан, араас улуустарынан тарданан сылдыар дьону түзүүх дилэах-ка, уусуга чуолкай Тэрийээччи үгүс бириэжэтин сүтэрэр, албах сыратын-сылбатын ыыгар. Ону билэр буолаң, бары тыл эппиттер "Саха Республикатын кулутурага үгүсүрүн иһин" бочуоттаах бэлэ хаһаайлыа, Сылыг төһө илэтин бочуоттаах олохтоор Влестан Никифорович Ноговиндын уонна Чуранчы салы-эннэтин бииг ытыктабыллаах олох-

тоотр Михаил Дмитриевич Ефремов маных күрсүүхүлэри суурган-котон тэриэктэрин уонна бары усулуобуйаны бэлэмнүүлэрин: итин истиг-иһирэх тыллара эгиллэр, махталларын бөлөхтөн бөлөхтөрү туттардылар.

[illegible]

Холбур, Хаталы 7 кылаастаах оскولاتын наар туйгун сыананан, Салан орто оскولاتын үрүг көмүс мэтээлинэн бүтэртү аниатор НИХарайбатов Медвинский наука кандидата Москва-таагы «Бэс Чагда» санаторий үлэтэ саралыштыгыттан генералынай директорынан өр сылыарга үлэмзөбит Е.К.Максимов (экинн былырынын доруубуатынан тохтобуута), Саха Республикатын үтүөлөхх тутуучылыта Е.П.Банн, тыа хаһаайыстыбатын наукатын кандидата А.А.Васильева, уорданыах тракторист Д.И.Ефремов, автомобильнай транспорт бичүөгүтөөх үлэмзөбит Е.В.Попов, алашты Магадан уобалаһыгар 22 сыл геологэнан үлэмзөбит К.А.Алшитова, физкультура уонна спорт үтүөлөхх үлэмзөбит Е.В.Пурдун, ити курдук салгыа аатталылы туроохха сөптөөх араас идэр туйгун специалистар, өр сылыарга үрдүк таһаарыылаахтык үлэмзөбит производство хамандыырдары, бириттэн-биир бастыһынар ааттанан истилэр.

Ордуудыг нэрлэхээрээ биеэснийхээ сүүл
буула-буула түмсүүлээр нэрлэнэ

толоруугура буолар эбит. Оһио хаһыа олороро, тугу үлэлэирэ, наһараадалара, хас өрлөөрө, хас сиилэһэрэ оҥа, кэирээлэр эбит. Анкетаттан ким туох ситиһинилээх бу көрсүһүүгэ кэлбитэ ырылалаччы кэстэ сыһарар эбит. Ол курдук, албэх ситиһинээх элээ дэһи бочуоттаах ааты И.М.Слетков, албэх сиилээх элээ дэһи бочуоттаах ааты Ф.И.Ожонешниковна ыланнар үөрүүлээх быһылыга-майгыта чигэстанилэр, бастыг өйдөбүһүнүх бөлөхтэри түтүгүлэр.

[illegible]

Бийигийн кырдыг баран эрэр үөрхэн-
эчигээрбигт барахсааттар ижи күн уелат-
та Чурагчыван, оркуола-ингсриватыван,
Сыллангынан, Вулгуннахтаарылан сын-
дылангын эдрисэрин саастарын ахтыһан-
санаһан, эбэл күүс-уох ыһыһан, савта
күүһүнүн үдэлэни, снэиэрини көрсө-
таргастахтара. Кинилэри үгүтэй ара
арыаллаатын.

Дмитрий ЧЕЧЕБУТОВ

Это актуально!

**О БЕСПЛАТНОМ ПРЕДОСТАВЛЕНИИ
ЗЕМЕЛЬНЫХ УЧАСТКОВ ГРАЖДАНМ,
ИМЕЮЩИМ ТРЕХ И БОЛЕЕ ДЕТЕЙ**

14 июня 2011 года принят Федеральный закон № 138-ФЗ "О внесении изменений в статью 16 федерального закона "О содействии развитию жилищного строительства" и Земельный кодекс Российской Федерации" в соответствии с которым граждане, имеющие трех и более детей, имеют право приобрести бесплатно, в том числе для индивидуального жилищного строительства, без торгов и предварительного согласования мест размещения объектов находящиеся в государственной или муниципальной собственности земельные участки в случаях и в порядке, которые устанавливаются законами субъектов Российской Федерации.

На заседании Правительства Республики Саха (Якутия) 29 июня 2011 года с учетом замечаний принято постановление Правительства Республики Саха (Якутия) "О проекте Закона Республики Саха (Якутия) "О внесении изменений в Земельный кодекс Республики Саха (Якутия)".

Проектом Закона Республики Саха (Якутия) "О внесении изменений в Земельный кодекс Республики Саха (Якутия)" (далее - проект) предлагается установить случаи бесплатного предоставления земельного участка гражданам Российской Федерации, имеющим трёх и более детей, на территории муниципального

образования, в котором они поставлены на регистрационный учёт по месту жительства на праве аренды или собственности по выбору граждан. Проектом устанавливаются следующие виды разрешенного использования, которые выбираются гражданами самостоятельно:

- садоводство и огородничество;
- ведение сабылчннх хознств;
- дачное хозяйство;
- индивидуальное жилищное строительство.

Проектом устанавливаются предельные (минимальные и максимальные) размеры земельных участков для индивидуального жилищного строительства, предоставляемых бесплатно гражданам Российской Федерации, имеющим трёх и более детей, на территории муниципального образования, в котором они поставлены на регистрационный учёт по месту жительства из земель находящихся в государственной или муниципальной собственности в размере от 0,01 га до 0,25 га.

Внесение законопроекта на рассмотрение Государственного Собрания (Ил Тумэн) Республики Саха (Якутия) планируется на осенней сессии текущего года.

Бесплатное предоставление земельных участков гражданам, имеющим трех и более детей будет осуществ-

литься уполномоченным органом местного самоуправления после вступления в силу указанного Закона Республики Саха (Якутия), то есть по истечении десяти дней со дня его официального опубликования.

Выполнение в отношении земельного участка кадастровых работ и обеспечение государственного кадастрового учета этого земельного участка проектом возлагается на заявителей.

В настоящее время гражданам, имеющим трех и более детей необходимо направить заявление в уполномоченный орган местного самоуправления для постановки на учет и формирования списка граждан, имеющих трех и более детей претендующих на получение земельных участков в указанном порядке.

Проект размещен на официальном сайте Министерства имущественных и земельных отношений Республики Саха (Якутия) в сети Интернет по адресу: <http://sakha.gov.ru/node/40056>.

Замечания и предложения к проекту можете направлять по указанному адресу электронной почты: mio@gov.sakha.ru

Департамент по земельным отношениям Министерства внутренних и земельных отношений Республики Саха (Якутия)

ОБ ИЗЪЯТИИ ЗЕМЕЛЬНЫХ УЧАСТКОВ ИЗ ЗЕМЕЛЬ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО НАЗНАЧЕНИЯ

С 1 июля текущего года вступает в силу Федеральный закон №435-ФЗ от 29.12.2010 "О внесении в отдельные законодательные акты Российской Федерации в части совершенствования оборота земель сельскохозяйственного назначения", устанавливающий принудительный порядок изъятия у юридических лиц и граждан земельных участков сельскохозяйственного назначения, которые не использовались или используются неадекватным образом в течение 3 и более лет.

Согласно закону земли сельскохозяйственного назначения могут быть принудительно изъяты только в судебном порядке у тех собственников и арендаторов, которые используют их нерационально. Изъятию должны подлежать те земельные участки, для выявления существенного снижения плодородия земель или значительного ухудшения экологической обстановки.

Новый закон уточняет, что земельные участки могут быть изъяты в случае, если

они не используются в течение 3 лет для ведения сельскохозяйственного и связанного с этим видом деятельности. В течение указанных 3 лет не включаются периоды освоения сельскохозяйственных земель, который не может превышать двух лет, и стихийных и иных бедствий.

Изъятые земельные участки могут быть проданы с аукциона (на публичных торгах) в течение 6 месяцев после вступления в силу решения суда. Если же торги будут признаны несостоявшимися, то в течение 2 месяцев такие участки могут быть приобретены у прежних собственников в государственную или муниципальную собственность по начальной цене торгов.

Новый закон касается и неостребованных земельных долей (невыделенных в натуре в счёт долей), предоставляя возможность отказа от собственности на такие земельные доли.

Правительством Российской Федерации до июля 2011 текущего года будут приняты

критерии существенного снижения плодородия, ухудшения экологической обстановки, а также признаки неиспользования участка для сельскохозяйственного производства. Данные критерии и признаки позволят определить факт неиспользования, существенного снижения плодородия, ухудшения экологической обстановки земельного участка в течение конкретного периода времени.

С принятием указанных критериев и признаков соответствующие контролирующие органы начнут применять нормы федерального закона. Государство получит возможность оказывать влияние на пользователей земельных участков из земель сельскохозяйственного назначения: по-разному их использующих.

Любедина Мария
Ивановна, главный
специалист Департа-
мента по земельным
отношениям Минис-
терства имуществен-
ных и земельных от-
ношений Республики
Саха (Якутия)

Хаймат бичээкээ бэриллэр графика: 16 ч 00 м. Бичээкээ бэрилиннэ: 16 ч 00 м. "Сана олох" редакционной-издательской холбоһукка 08.08.2011 с. офсетка бичээттэннэ. Адырыһа: 678670, Чурапчы өл., Харп Маркс уул., 26 "а". Индекс: 54907. Хаймат надиклэһэ үстэ: отпущенный, члпиргэ уонна субуотага тахсар.